

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені В. Н. КАРАЗІНА**

**КОБЗЄВА ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА**



**УДК: 811.111.'42**

**СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ СУДДІ  
В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУДОВОМУ ДИСКУРСІ**

**Спеціальність 10.02.04 – германські мови**

**АВТОРЕФЕРАТ  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата філологічних наук**

**Харків – 2017**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України

**Науковий керівник:** доктор філологічних наук, доцент  
**ФРОЛОВА ІРИНА ЄВГЕНІВНА**,  
Харківський національний університет  
імені В. Н. Каразіна,  
професор кафедри теорії та практики  
перекладу англійської мови

**Офіційні опоненти:** доктор філологічних наук, доцент  
**СЛАНОВА ЛЮДМИЛА ЛЕОНАРДІВНА**,  
Інститут філології Київського національного  
університету імені Тараса Шевченка,  
професор кафедри теорії та практики  
перекладу з англійської мови

кандидат філологічних наук, доцент  
**КАЧМАР ОЛЬГА ЮРІЇВНА**,  
Державний вищий навчальний заклад  
«Ужгородський національний університет»,  
доцент кафедри прикладної лінгвістики

Захист дисертації відбудеться «30» вересня 2017 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.27 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (61022, м. Харків, майдан Свободи 4, ауд. 7-75).

З дисертацією можна ознайомитися у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «28» серпня 2017 р.

Учений секретар  
спеціалізованої вченої ради



I. I. Морозова

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована робота присвячена дослідженню стратегічних характеристик висловлень, продукованих суддею в судовому засіданні США.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях значна увага приділяється «мові права» (Н. М. Абишева, О. С. Александров, В. М. Баранов, Б. Т. Безлепкін, М. Д. Голев, О. В. Косоногова, О. І. Таюпова, П. І. Хамула та ін.), у тому числі судовому дискурсові (М. П. Воробйова, П. Дрю, М. А. Зайцева, О. В. Климович, Н. Є. Коваль, Ю. А. Лобода, К. С. Лунєва, О. В. Попова та ін.). Окремі розвідки присвячені стратегіям його учасників (Т. В. Дубровська, Л. А. Нефьодова, Л. В. Пономарьова, М. Ф. Резуненко, А. А. Солдатова та ін.). Утім, відкритими на сьогодні залишаються питання про критерії визначення та класифікації цих стратегій; а також про можливість їхнього варіювання, обумовленого впливом інституційних (ситуаційних) і особистісних чинників.

Наявний дискурсологічний досвід дає можливість розв'язати зазначені проблеми та заповнити прогалину в науковому знанні про стратегії учасників судового дискурсу, зокрема його головного учасника – судді.

Цей досвід охоплює загальнотеоретичні постулати, у світлі яких стратегія – макроінтенція учасників діалогу (О. М. Лазуткіна), центральне поняття будь-якого прагмаорієнтованого дослідження (М. Л. Макаров) – постає як явище не лише комунікативної, але й когнітивної природи та вивчається як сукупність мовленневих проявів і контекстних чинників. Таке розуміння ґрунтується на трактуванні дискурсу як вербалізованої розумово-комунікативної діяльності (Т. А. ван Дейк, Д. Шиффрин, А. Д. Белова, О. М. Ільченко, К. Я. Кусько, А. П. Мартинюк, О. І. Морозова, А. М. Приходько, І. І. Серякова, І. С. Шевченко та ін.). Більш конкретні здобутки дискурсологічних досліджень стосуються визначення сутнісних рис інституційних дискурсів (В. І. Карасик, О. І. Шейгал, О. В. Фещенко та ін.); дискурсивної стратегії, котра виступає конституювальним чинником різновиду дискурсу (Т. А. ван Дейк, І. Є. Фролова), або типу дискурсу, зокрема, страгемного (О. Ю. Ільнова, В. І. Карасик, А. В. Олянич, М. Ю. Сейранян та ін.); співвідношення жанру й дискурсу (Т. В. Яхонтова), структури дискурсу як сукупності типових ситуацій (А. Д. Белова); мовної особистості в дискурсі або дискурсивної особистості (Н. В. Петлюченко, Л. Л. Славова, Л. В. Солощук та ін.).

Використання цього досвіду дозволяє з'ясувати підстави для визначення дискурсивної стратегії учасника, виявити потенціал використовуваних суддею стратегій та тактик; з'ясувати, наскільки суттєвим може бути вплив ситуаційного та особистісного чинника на їхню реалізацію в жорстко регламентованих умовах судового засідання.

Культурна позначеність дискурсу (К. С. Серажим, Ю. Хабермас та ін.), а надто жорстко інституційного, визначила зосередження уваги в дослідженні на американському судовому дискурсі. Аналіз цього дискурсу в різних аспектах становить інтерес не лише в мовознавчому, але й в ширшому – суспільному – контексті, оскільки судова система США визнана взірцем у демократичному світі.

Важливість такого жанру американського судового дискурсу як судове засідання разом із його публічністю та доступністю для лінгвістичного спостереження обумовили вивчення стратегій та тактик судді саме в межах цього жанру.

**Актуальність** теми дисертації визначається застосованим у ній комплексним комунікативно-дискурсологічним підходом, опертя на постулати якого дозволяє аргументовано визначити й вивчити стратегії та тактики судді в засіданні американського суду та встановити параметри їхнього варіювання. Робота сприяє розв'язанню важливого наукового завдання сучасної лінгвістики – з'ясування взаємозв'язку між роллю комуніканта і його дискурсивною стратегією та виявлення впливу колективного та індивідуального чинника на стратегічну спрямованість мовленнєвих дій комуніканта в жорстких інституційних умовах такої важливої ланки правової системи як суд.

**Гіпотеза** дослідження ґрунтується на припущенні, що рольові права й обов'язки американського судді в судовому засіданні визначають його глобальну, локальні та мовленнєві стратегії; останні конкретизуються в тактиках і варіюються під впливом ситуаційних та індивідуально-особистісних чинників.

**Зв'язок з науковими темами.** Дисертація відповідає профілю досліджень, що проводяться на факультеті іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в рамках тем: «Когнітивно-дискурсивні дослідження мови як регулятора соціальної поведінки» (номер державної реєстрації 0111U010009) та «Когнітивно-дискурсивні дослідження мови та перекладу» (номер державної реєстрації 0114U004320).

**Об'єктом** дослідження є висловлення суддів американського суду, а його **предметом** виступають стратегії та тактики, реалізовані суддею під час судового засідання, та параметри їхнього варіювання.

**Мета** дослідження полягає у встановленні глобальної, локальної, мовленнєвих стратегій і тактик судді в американському судовому засіданні та виявленні їхнього варіювання, залежного від ситуаційних чинників та дискурсивної особистості судді.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- уточнити основні характеристики американського судового дискурсу, схарактеризувати судове засідання як провідний жанр цього дискурсу;

- обґрунтувати принципи визначення дискурсивної стратегії учасника дискурсу;
- визначити глобальну і локальні стратегії судді в американському судовому засіданні;
- встановити перелік мовленнєвих стратегій і тактик американського судді; систематизувати вербальні засоби реалізації тактичних цілей;
- з'ясувати параметри якісно-кількісного варіювання мовленнєвих стратегій судді в різних комунікативних ситуаціях засідання американського суду та їхнього кількісного варіювання в судовому засіданні, залежного від судді як дискурсивної особистості.

**Матеріалом дослідження** слугували транскрипти судових засідань США (1986–2013 рр.), розміщені в мережі Інтернет. Обсяг транскриптів складає 9142 стандартних сторінок; обсяг серійної вибірки налічує 43 619 висловлень.

**Методологічною базою** дослідження слугували принципи комунікативно-дискурсивного аналізу або дискурсивної прагмалінгвістики, згідно яких поєднуються когнітивний, комунікативно-прагматичний і дискурсивний вектори дослідження вербальних об'єктів (Л. Р. Безугла, І. Є. Фролова, І. С. Шевченко та ін.); окрім цих принципів, методологія дослідження інтегрує елементи лінгвоперсонології (Н. В. Петлюченко, Л. Л. Славова та ін.), що акцентує нерозривні зв'язки колективного й індивідуального начал (А. М. Приходько) у дискурсивній взаємодії.

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань залучені такі **методи**:

- *аналізу, синтезу, індукції, дедукції, інтроспекції, спостереження, опису*, використані для формування дослідницької гіпотези та аналізу матеріалу задля її верифікації;
- *методи вибіркового добору та суцільної і серійної вибірки*, застосовані для добору фактичного матеріалу дослідження;
- *метод когнітивного моделювання та дискурсивно стратегічний метод* – для визначення глобальної та локальних стратегій судді; *методи мовленнєвоактового, прагмасемантичного аналізу*, елементи методу *конверсаційного аналізу* – для виокремлення, класифікації та встановлення особливостей реалізації мовленнєвих стратегій і тактик судді;
- елементи методів *кількісного і статистичного аналізу* виявилися необхідними для з'ясування параметрів якісно-кількісного варіювання мовленнєвих стратегій судді в різних комунікативних ситуаціях американського судового засідання та їхнього кількісного варіювання, обумовленого специфікою дискурсивної особистості судді.

**Наукова новизна** дослідження полягає у впровадженні визначення дискурсивної стратегії учасника на основі його рольових прав і обов'язків, у виявленні стратегічного потенціалу мовленнєвих дій судді

в американському судовому засіданні та впливу на реалізацію мовленнєвих стратегій ситуаційних і особистісних чинників. Зокрема, **вперше**:

- схарактеризовано засідання суду як провідний жанр американського судового дискурсу;
- змодельовано рольову інфраструктуру судді як головного учасника судового засідання та встановлено взаємозв'язок між його базовою роллю та глобальною стратегією, між кластерними ролями та локальними стратегіями;
- схарактеризовано мовленнєві стратегії та тактики судді, визначено кореляції між локальними й мовленнєвими стратегіями;
- систематизовано вербальні засоби, що є значущими у вирішенні тактичних завдань;
- з'ясовано якісно-кількісні показники мовленнєвих стратегій, реалізованих американським суддею в різних комунікативних ситуаціях засідання американського суду;
- виявлено параметри відхилень від середнього показника реалізації мовленнєвих стратегій протягом судового засідання, обумовлених впливом особистісного чинника.

Наукову новизну отриманих результатів узагальнюють такі **положення, що виносяться на захист**:

1. Розумово-комунікативна діяльність, здійснювана в межах інституту суду США – американський судовий дискурс – охоплює жанри, серед яких провідне місце посідає жанр судового засідання. До його конституювальних дискурсивно-жанрових параметрів належать: високий ступінь символізму, фіксована рольова інфраструктура, регламентований хронотоп, мовні і мовленнєві особливості та обмеження. Задля реалізації інституційної функції АГЕНТИ судового дискурсу / судового засідання реалізують різні дискурсивні стратегії.

2. Стратегія, реалізована учасником дискурсу, визначена його декларативним і процедуральним знанням про права й обов'язки, стереотипно асоційованим з роллю цього учасника.

3. Суддя виконує в американському судовому засіданні роль **КЕРІВНИКА ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ**, реалізуючи глобальну стратегію **УПРАВЛІННЯ**. Ця базова роль конкретизується в кластерних ролях, котрі кореспондують з локальними стратегіями, а саме: **РОЗПОРЯДНИК – РОЗПОРЯДЖЕННЯ**, **КОНТРОЛЕР – КОНТРОЛЬ**, **ПОСЕРЕДНИК – УЗГОДЖЕННЯ ПОЗИЦІЙ**, **ПРАВНИК – АПЕЛЯЦІЯ ДО НОРМ І ПРОЦЕДУР**. Ці ролі є інституційними, тому співвіднесені з ними стратегії є обов'язковими до реалізації в американському судовому засіданні. Суддя може також діяти не як АГЕНТ судового дискурсу, а як особистість, виступаючи в неінституційній ролі **ПРИЯЗНА ЛЮДИНА** та реалізуючи факультативну локальну стратегію **МІЖОСОБИСТІСНОЇ КООПЕРАЦІЇ**.

4. Локальні стратегії судді конкретизуються в мовленнєвих стратегіях і тактиках, які охоплюють стратегію *спонукання* (тактики жорсткого / м'якого спонукання), стратегію *дозволу/заборони* (тактики жорсткого / м'якого дозволу/заборони), стратегію *інформування* (тактики повідомлення, твердження, нагадування, запиту інформації), *метакомунікативну* стратегію (тактики регулювання контакту, використання (елементу) фатичної бесіди). Кожній тактиці властивий певний набір прийомів та/або засобів вербального втілення.

5. Вплив ситуаційних чинників на реалізацію мовленнєвих стратегій виявляється у тому, що в комунікативних ситуаціях «організаційна частина», «з'ясування визнання позовних вимог», «дослідження обставин справи», «дослідження доказів» набір реалізованих суддею тактик мовленнєвих стратегій та питома вага цих стратегій є різними. Вплив особистісного чинника на реалізацію мовленнєвих стратегій виявляється в помірному, але помітному відхиленні від середньої зваженої частки показників реалізації мовленнєвих стратегій конкретним суддею як дискурсивною особистістю.

**Теоретичне значення** дослідження зумовлене його внеском у дискурсологію (розробка принципів визначення дискурсивної стратегії, яка не є дискурсотвірним конститuentом і визначається роллю суб'єкта дискурсу; встановлення потенціалу стратегій та тактик, що формують дискурсивну стратегію, реалізовану американським суддею в ході судового засідання), комунікативну лінгвістику (з'ясування кореляцій між комунікативними ситуаціями американського судового засідання та реалізованими в них мовленнєвими стратегіями/тактиками судді); прагмалінгвістику / теорію мовленнєвих актів, конверсаційний аналіз (поєднання іллокутивного та конверсаційного критеріїв у визначенні мовленнєвих стратегій *спонукання* та *дозволу/заборони*), лінгвістичну генологію (визначення судового засідання як провідного жанру американського судового дискурсу), лінгвоперсонологію (з'ясування наявності впливу дискурсивної особистості судді на стратегічні характеристики його мовленнєвих дій).

**Практична цінність** отриманих результатів та висновків полягає у можливості їхнього використання в курсі теоретичної граматики (розділи «Синтаксис», «Прагматика речення»), загального мовознавства (розділи «Мова і мислення», «Мова і суспільство»); у спецкурсах з дискурсології, комунікативної лінгвістики, прагмалінгвістики, лінгвістичної генології, лінгвоперсонології; у практиці навчання англійської мови та перекладу студентів юридичних спеціальностей, а також у наукових розвідках студентів та аспірантів.

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення й результати дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та практики

перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2013–2017 рр.) та на 6 конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Психолінгвістика в сучасному світі – 2013» (Переяслав-Хмельницький, 2013); XIV наукова конференція з міжнародною участю «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» (Харків, 2015); VI Міжнародний науковий форум «Сучасна англїстика: до 85-річчя кафедри англїської філології» (Харків, 2015); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення» (Одеса, 2016); Всеукраїнська наукова конференція пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), «Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу» (Житомир, 2013, 2015).

**Публікації.** Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в 13 публікаціях автора: 7-х статтях (6 опубліковано у фахових вітчизняних виданнях, 1 – у закордонному виданні) та 6-х тезах доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 3,3 авт. аркуші.

**Структура роботи.** Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками, загальних висновків, додатків (3 рисунка, 3 таблиці), списку наукової літератури (277 джерел), списку довідкових і лексикографічних джерел (13 позицій), списку джерел ілюстративного матеріалу (70 позицій). Загальний обсяг роботи становить 10,82 авт. арк., обсяг основного тексту – 8,34 авт. арк.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, матеріал, методи дослідження, його наукову новизну, теоретичне та практичне значення, надано дані про апробацію результатів і структуру дисертації.

У **першому розділі** роботи «**Теоретичні основи аналізу стратегій і тактик судді в американському судовому засіданні**» викладено дискурсологічні положення, використані в дослідженні; систематизовано й уточнено дані про американський судовий дискурс; визначено судові засідання як провідний жанр цього дискурсу; подано теоретичні основи визначення дискурсивної стратегії судді в американському судовому засіданні.

Американський судовий дискурс (далі – АСД) належить до інституційного типу, оскільки кореспондує з розумово-комунікативною діяльністю в межах інституту суду США. Національно-культурна специфіка АСД визначена особливостями системи, структури і процедури судової системи США, зокрема (1) складною і розгалуженою системою судів; (2) чітко визначеними стадіями судового процесу; (3) сталою традицією і незалежністю судової



влади, притаманними їй неухильним слідуванням закону та змагальністю, що забезпечує захист законних інтересів громадян на засадах рівноправності (О. В. Красовська, Л. Н. Шевирдяєва та ін.)

Інституційна природа АСД визначає такі його конституювальні риси, як високий ступінь символізму і ритуальності (Т. В. Дубровська, В. І. Карасик, К. С. Лунева та ін.); склад учасників, серед яких основними АГЕНТАМИ є суддя, представники обвинувачення, представники захисту; визначений хронотоп; графаретність і регламентованість мовлення (С. І. Недашковська, А. А. Солдатова). Сфера комунікації, з якою кореспондує цей дискурс – судова, визначає його тематику. Дискурсивна стратегія не належить до конституювальних чинників, оскільки судовий дискурс характеризується різницею стратегій, реалізованих його учасниками.

АСД структурований макрожанрами, пріоритетним серед яких є судове засідання, що виступає репрезентантом АСД. Судове засідання охоплює низку комунікативних ситуацій, з яких релевантними аналізу стратегій та тактик судді є такі: «організаційна частина», «з'ясування визнання позовних вимог», «дослідження обставин справи», «дослідження доказів».

Дискурсивна стратегія судді визначається його інституційною роллю, оскільки суддя, як учасник АСД, діє відповідно до рольових приписів.

Загальна роль суб'єкта дискурсу ґрунтується на стереотипному декларативному знанні про співвіднесені з цією роллю права і обов'язки. У різних контекстуальних умовах ця загальна роль специфікується та постає як конкретна роль, ментальну основу якої формує як декларативне, так і процедуральне знання. Конкретна роль є базовою, оскільки вона конкретизується в дискурсі низкою кластерних ролей, пов'язаних з базовою як частина з цілим.

Базова роль визначає глобальну, кластерні ролі – локальні стратегії суб'єкта дискурсу. В інституційних дискурсах, зокрема в АСД, базова і кластерні ролі визначені інституційними правами та обов'язками суб'єктів, що, з одного боку, обумовлює доцільність визначення цих ролей і стратегій судді з опорою на дані юридичних джерел, а з іншого боку, вказує на сталий характер цих стратегій: вони кореспондують з приписами, які є обов'язковими для виконання, а отже не піддані варіюванню.

Мовленнєві стратегії у структурі дискурсивної стратегії є функціональними одиницями виконання локальних завдань. Критеріями їхнього визначення та класифікації слугують функціональні характеристики висловлення (змістові, мовленнєвоактові, структурно-інтеракційні). Змістові характеристики не є релевантними в аналізі стратегій і тактик судді в АСД через сталість тематики цього дискурсу; структурно-інтеракційні характеристики не можуть відігравати суттєві ролі через регламентованість перебігу діалогу в судовій залі, отже пріоритетними є мовленнєвоактові характеристики висловлення.

Мовленнєві стратегії надалі конкретизуються у тактиках. Саме ці стратегії припускають варіювання, яке може бути обумовлене (1) ситуаційними чинниками; (2) дискурсивною особистістю судді.

У другому розділі «**Методологія, алгоритм, матеріал та інструментар дослідження**» описано методологічні принципи дослідження, його алгоритм, матеріал та інструментар аналізу матеріалу.

Методологія дослідження ґрунтується на інтеграції принципів і положень лінгвопрагматики, когнітивної лінгвістики та дискурсології, які формують настанови комунікативно-дискурсивного підходу або дискурсивної прагмалінгвістики. Провідним серед цих ключових принципів (О. С. Кубрякова) є функціоналізм, за значної питомої ваги антропоцентризму, експансіонізму, експланаторності.

Алгоритм дослідження загалом охоплює п'ять етапів: на першому постає завдання осмислення та систематизації наукового досвіду, розробка теоретичних засад дослідження та формування його гіпотези; метою другого етапу є добір ілюстративного матеріалу; на третьому етапі встановлюється стратегічний потенціал мовленнєвих дій судді в АСД; четвертий етап призначений для з'ясування параметрів варіювання цього потенціалу під впливом ситуаційних чинників та дискурсивної особистості судді; на п'ятому етапі підбиваються підсумки та формулюється висновок щодо верифікації гіпотези дослідження.

Під час добору фактичного матеріалу сучасні інформаційні технології та відкритість інформаційного простору забезпечили можливість використання автентичних записів судових засідань – транскриптів, розміщених в мережі Інтернет, які укладені фахівцями-носіями англійської мови; джерела їхньої фіксації/оприлюднення охоплюють 15 організацій та 17 судів. Дібраний матеріал складається з транскриптів засідань, присвячених розгляду 70 справ (цивільних та кримінальних) в американських судах різної предметної та територіальної юрисдикції за або без участі журі.

Для формування загальної вибірки в усіх дібраних транскриптах судових засідань було виділено висловлення, продуковані судьями. Для встановлення параметрів варіювання цього потенціалу було сформовано серійну вибірку, до якої увійшло по одному транскрипту судового засідання за участю кожного з 63 суддів. З метою з'ясування впливу ситуаційних чинників цю вибірку було розподілено на чотири частини, відповідно до кількості комунікативних ситуацій. Для встановлення впливу дискурсивної особистості серійну вибірку було розподілено на 63 групи, відповідно до кількості суддів.

Інструментальні положення дослідження охоплюють тлумачення та класифікацію мовленнєвих актів та їхніх прагмасемантичних різновидів (Дж. Сьорль, В. В. Богданов, І. П. Сусов, І. С. Шевченко та ін.); окремі положення конверсаційного аналізу (проспективність/ретроспективність,

передача ходу) (А. Тсуї, С. О. Аристов, І. М. Лавриненко); засади кількісного та лінгвостатистичного (Б. М. Головин) аналізу.

У третьому розділі дисертації «Дискурсивна стратегія судді в американському судовому засіданні» виявлено стратегічний потенціал мовленнєвих дій американського судді під час судового засідання: визначено його глобальну і локальні стратегії, встановлено і проаналізовано мовленнєві стратегії та тактики; систематизовано вербальні засоби реалізації тактичних цілей; з'ясовано корелятивні зв'язки між локальними та мовленнєвими стратегіями.

Функція інституту суду – здійснення правосуддя – реалізується в судовому засіданні, де керівну роль виконує суддя. Це визначає конкретну базову роль цього учасника АСД – керівник здійснення правосуддя та глобальну стратегію, яка з нею співвіднесена – *УПРАВЛІННЯ*. Інституційні обов'язки судді конкретизують його базову роль в таких кластерних ролях: РОЗПОРЯДНИК, КОНТРОЛЕР, ПОСЕРЕДНИК, ПРАВНИК. Ці ролі визначають локальні стратегії *РОЗПОРЯДЖЕННЯ, КОНТРОЛЮ, УЗГОДЖЕННЯ ПОЗИЦІЙ, АПЕЛЯЦІЇ ДО НОРМ І ПРОЦЕДУР*. Ці ролі та стратегії визначені інституційно і є обов'язковими до реалізації в засіданні американського суду.

Факультативно суддя може діяти не як АГЕНТ АСД, а як звичайна особа, виступаючи в ролі ПРИЄМНА ЛЮДИНА та реалізуючи локальну стратегію *МІЖОСОБИСТІСНОЇ КООПЕРАЦІЇ*.

В ієрархічній структурі дискурсивної стратегії суддів в американському судовому засіданні глобальна та локальні стратегії конкретизуються в мовленнєвих стратегіях. Потенціал мовленнєвих стратегій судді охоплює такі: *спонукання, дозволу/заборони, інформування та метакомунікативну стратегію*. Мовленнєві стратегії *спонукання* та *дозволу/заборони* обидві виконують директивну функцію; ці стратегії розрізняються за конверсаційними параметрами: мовленнєва стратегія *спонукання* має проспективну, а мовленнєва стратегія *дозволу/заборони* – як проспективну, так і ретроспективну орієнтацію. Різницю між цими мовленнєвими стратегіями засвідчує також різний набір вербальних засобів, задіяних у їхній реалізації.

Мовленнєва стратегія *спонукання* охоплює тактики жорсткого та м'якого спонукання. Засобами реалізації тактики жорсткого спонукання виступають ті, що властиві прямим МА-директивам прагмасемантичного типу наказ (Л. В. Михайлова) (спонукальні речення з дієсловом наказового способу в стверджувальній формі, директивні номінативні речення, розповідні речення з дієсловом із семантикою спонукання), наприклад:

- (1) – *Bring the jury back out now* (Case № 02 CIV 05-3699, p. 118).
- (2) – *Government's first witness* (Case No. 05-CR-162, p. 20).
- (3) – *I urge the parties to do that.* (Case № 98-055911, p. 17).

Тактика м'якого спонукання представлена:

- прийомом прямого мітигованого спонукання, засобами якого є висловлення-накази з маркерами мітигації, наприклад:  
(4) – *Please be seated* (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 3).
- прийомом непрямого спонукання, реалізованого засобами, властивими непрямым МА-директивам прагмасемантичного типу прохання (Л. В. Михайлова) (питальні та розповідні речення), наприклад:  
(5) – *Will you aid the witness, please, from your station. And thank you* (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 35).  
(6) – *You should follow the court's standing rule to the extent that you can. Thank you* (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 57 / 744).

Мовленнева стратегія дозволу/заборони реалізується тактиками жорсткого та м'якого дозволу/заборони. Вербальними засобами, використаними в реалізації тактики жорсткого дозволу/заборони є: спонукальні речення з дієсловом в наказовому способі в заперечній формі; речення з модальними дієсловами *may/may not* та *must not*; також широко вживані еліптичні/повні розповідні речення з властивими судовій комунікації лексичними одиницями (*sustain, overrule*), кожна з яких здатна виконувати функцію як дозволу, так і заборони, наприклад:

- (7) – *Don't read it to me, I can read* (Case № 4:04-CV-02688, p. 41).
- (8) – *You may not discuss this case, this trial, these claims, these parties with anyone* (Case № 04 Civ. 9194, 11.05 p. 64).
- (9) – *You must not infer from these instructions or from anything I may say* (Case № 94 Civ. 589, c. 266).
- (10) *MR. COLEMAN: Your Honor, objection. Leading.*  
*THE COURT: Sustained* (Case № 4:04-CV-02688, p. 132).

Тактика м'якого дозволу/заборони спирається на вживання маркерів мітигації, котрі пом'якшують висловлення наказу; використання модальних дієслів *can, ought* та ін, висловлень пропозицій та тверджень/питань, наприклад:

- (11) – *You may keep it that way, please.* (Case № 04-CV-1067, p. 13).
- (12) – *Let's not specify the objection* (Case № 04-CV-1067, p. 225).

Мовленнева стратегія інформування представлена тактиками повідомлення, твердження, нагадування, та запиту інформації. Тактика повідомлення призначена для передавання суддею нової інформації за допомогою розповідних речень із мовними засобами зі значенням буттєвості (прийом представлення інформації як об'єктивної реальності, приклади 13,14) та маркерами пояснення (прийом пояснення, приклад 15):

- (13) – *The City & County of Denver, city, is a municipal corporation and local government established and existing pursuant to Article 20, Section 6, of the Constitution of the state of Colorado* (Case № 04-CV-1067, p. 144)

(14) – *There are trial exhibits from the record that have been filed.* (Case № CIV 98-05591, p. 4).

(15) – *Court explains that CIPA Section 4 proceedings do not relate to determination of admissibility* (Case №. 10-21957, p. 116).

Тактика твердження спрямована на передавання нової фактуальної інформації та вираження ставлення мовця до повідомлюваного за допомогою модальних маркерів, наприклад:

(16) – *I believe that Exhibit 114 is also Defendant's Exhibit 37, as it appears in the Pretrial Order on page 60* (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, day 2, p. 241).

Тактика нагадування має на меті повторне повідомлення інформації задля її відновлення/закріплення в свідомості адресата; її маркерами слугують лексичні одиниці зі значенням «пам'ятати», «нагадувати» та повтори з лексичним маркером *again*, наприклад:

(17) – *And you remember what I said about the notion of follow-up* (Case № CIV 05-3699-PHX-JAT, p. 47).

(18) – *But again, ladies and gentlemen, <...> what counsel say in opening statement is not evidence, and therefore may not be considered by you as such* (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 95).

Тактика запиту інформації покликана спонукати інших учасників американського судового засідання передати судді інформацію процесуального характеру або таку, що стосується позиції сторони-учасниці процесу. Засобами реалізації цієї тактики виступають прямі МА-квеситиви, подані питальними реченнями різних типів, та непрямі МА-квеситиви, представлені розповідними реченнями з маркерами функції запитання, наприклад:

(19) – *Does that resolve the objection?* (Case № 4:04-CR-002688, p.17).

(20) – *What was the procedural context, though, in which that judge rendered that opinion?* (Case № CIV 05-3699-PHX-JAT, p. 24).

(21) – *I ask you how that connects to-* (Case № 3:06CV-1030, p. 124).

Метакомунікативна стратегія охоплює тактику регулювання контакту, представлена прийомами встановлення, продовження та завершення контакту, тобто фатичними метакомунікативами включеного типу, а саме: інхоативними, процесними, фінітивними висловленнями (Ю. В. Матюхіна), наприклад:

- прийом встановлення контакту:

(22) – *Be seated, please. All right, good morning to all, and welcome back for our next day of trial* (Case № 4:04-CV-02688 day 2, p. 4).

- прийом продовження контакту:

(23) – *All right. Proceed* (Case № 4:04-CV-02688, p. 89).

- прийом завершення контакту:

(24) – *We will do it then. See you at 9:30. Have a nice evening. Good-bye* (Case №. C 09-2292-VRW p. 250).

(25) – *9:00, all right. Okay. Unless there's anything else, we'll stand adjourned. And thank you everyone* (Case № 04-CV-1067-REB-CBS day 4, p. 57 / 744).

Другою в межах *метакомунікативної* стратегії є тактика використання (елементу) фатичної бесіди, яка кореспондує з фатичними метакомунікативами автономного типу (Ю. В. Матюхіна), які призначені для передачі соціально-регулятивної інформації, зокрема вираження суддею приязного ставлення до інших учасників американського судового засідання. Ця тактика реалізується загально-лінгвокультурними мовленнєвими стереотипами, а саме нетематизованими висловленнями (побажання, подяка, тощо), які сполучаються з інхоативними та фінітивними висловленнями на початку та під час завершення засідання американського суду, наприклад:

(26) – *I believe that should conclude our testimony today, Counsel. And we're on the eve of the 3-day weekend, which I trust you all will enjoy* (Case № CR 10-223, p. 63).

Мовленнєва стратегія *спонукання* співвіднесена з локальною стратегією *РОЗПОРЯДЖЕННЯ*, мовленнєва стратегія *дозволу/заборони* кореспондує із локальною стратегією *КОНТРОЛЮ*; мовленнєва стратегія *інформування* пов'язана з локальними стратегіями *АПЕЛЯЦІЇ ДО НОРМ І ПРОЦЕДУР* та *УЗГОДЖЕННЯ ПОЗИЦІЙ*; *метакомунікативна* стратегія співвідноситься з локальними стратегіями *РОЗПОРЯДЖЕННЯ*, *КОНТРОЛЮ*, *МІЖСОБИСТІСНОЇ КООПЕРАЦІЇ*; отже зв'язки між мовленнєвими й локальними стратегіями судді в американському судовому засіданні є як лінійними, так і нелінійними.

**Четвертий розділ роботи «Варіювання потенціалу мовленнєвих стратегій судді в американському судовому засіданні»** присвячено аналізу варіювання потенціалу мовленнєвих стратегій в американському судовому засіданні під впливом ситуаційних чинників та дискурсивної особистості судді.

Вплив ситуаційних чинників на реалізацію дискурсивної стратегії судді в американському судовому засіданні обумовлений колективним знанням суддів про конкретну мету кожної з комунікативних ситуацій та права і обов'язки судді, що мають бути реалізовані в цій ситуації.

Виявами впливу ситуаційних чинників є (1) повна або часткова реалізація кожної з мовленнєвих стратегій у конкретній комунікативній ситуації (повна реалізація – усі тактики; часткова реалізація – не всі тактики); (2) питома вага реалізації кожної з мовленнєвих стратегій у конкретній комунікативній ситуації.

У комунікативній ситуації «організаційна частина» *метакомунікативна* стратегія та мовленнєві стратегії *спонукання* і *дозволу/заборони* реалізуються повністю, а мовленнєва стратегія *інформування* – частково (тактики

нагадування не зареєстровано). Найбільш продуктивно в цій комунікативній ситуації судді використовують мовленнєву стратегію *інформування* (48,8%) та *метакомунікативну* стратегію (32,2%), тоді як частка реалізацій мовленнєвих стратегій *спонукання* (10,7%) та *дозволу/заборони* (8,3%) є незначною.

У комунікативній ситуації «з'ясування визнання позовних вимог» усі мовленнєві стратегії реалізуються частково: в реалізаціях мовленнєвої стратегії *інформування* не зареєстровано тактик твердження та нагадування, в реалізаціях стратегій *спонукання* та *дозволу/заборони* – тактик жорсткого спонукання і жорсткого дозволу/заборони, в реалізаціях *метакомунікативної* стратегії не зафіксовано тактики використання (елементу) фатичної бесіди. За кількісними характеристиками перевагу в цій КС має мовленнєва стратегія *інформування* (60,7%), *метакомунікативна* (16,8%) стратегія та мовленнєві стратегії *спонукання* (12,4%) і *дозволу/заборони* (10,1%) є значно менш продуктивними.

У комунікативній ситуації «дослідження обставин справи» мовленнєві стратегії *інформування*, *спонукання*, *дозволу/заборони* реалізуються повністю, а *метакомунікативна* стратегія – частково (відсутня тактика використання (елементу) фатичної бесіди). Мовленнєві стратегії *дозволу/заборони* (38,5%) та *спонукання* (25,4%) є найбільш вживаними в цій комунікативній ситуації; частки мовленнєвої стратегії *інформування* (17,5%) та *метакомунікативної* (18,6%) стратегії є незначними.

У комунікативній ситуації «дослідження доказів» мовленнєві стратегії *інформування*, *спонукання*, *дозволу/заборони* реалізуються повністю, *метакомунікативна* стратегія – частково (тактика використання (елементу) фатичної бесіди не зафіксована). Кількісну перевагу в цій комунікативній ситуації має мовленнєва стратегія *дозволу/заборони* (40%); суттєвою є також частка мовленнєвої стратегії *спонукання* (24,6%); мовленнєва стратегія *інформування* (17,6%) та *метакомунікативна* (17,8%) стратегія мають меншу питому вагу.

Свідченням впливу дискурсивної особистості судді в АСД є відхилення від середньої зваженої частки реалізації кожної мовленнєвої стратегії в мовленні конкретного судді. Параметри відхилень представлено в таблиці, де також позначено відхилення вбік збільшення (↑) або зменшення (↓) та кількість суддів (у відсотках), в мовленні яких ці відхилення зафіксовано.

**Показники кількості суддів (у відсотках)  
у співвідношенні з параметрами відхилень від середньої  
зваженої частки реалізації мовленнєвих стратегій**

мовленнєві стратегії	параметри відхилень			
	українські незначущі	незначущі	наближені до значущих	значущі
<i>спонукання</i>	19 % (9,5 %↓; 6,3 %↑; 3,2 %→)	79,4 % (42,9 %↓; 36,5 %↑)	0%	1,6 % (↓)
<i>дозволу/заборони</i>	27 % (16,0 %↓; 11 %↑)	71,4 % (34,9 %↓; 36,5 %↑)	0%	1,6 % (↑)
<i>інформування</i>	22,2 % (6,3 %↓; 15,9 %↑)	68,2 % (30,1 %↓; 38,1 %↑)	4,8 % (1,6 %↓; 3,2 %↑)	4,8 % (3,2 %↓; 1,6 %↑)
<i>метакомунікативна</i>	22,2 % (9,5 %↓; 12,7 %↑)	77,8 % (36,5 %↓; 41,3 %↑)	0%	0%

Таким чином, через регламентованість судового засідання, кількість суддів, що значно відхиляються від середніх показників реалізації мовленнєвих стратегій, є незначною. У той самий час, через вплив дискурсивної особистості, в абсолютної більшості суддів такі відхилення наявні.

## ВИСНОВКИ

Стратегія учасника дискурсу ґрунтується на декларативному та процедуральному знанні про права і обов'язки, співвіднесені з роллю цього учасника; структурується глобальною, локальними, мовленнєвими стратегіями та тактиками; імплементується у висловленнях, функціональні властивості яких визначають їхні стратегічні характеристики.

Суддя є учасником усіх жанрів судового дискурсу. У судовому засіданні, що є провідним жанром цього дискурсу, суддя здійснює керівництво у відповідності до правових і процесуальних норм, регламенту і ритуалу, властивих інституту суду США.

У процесі судочинства базова роль судді (КЕРІВНИКА ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ) визначає *УПРАВЛІННЯ* як його глобальну стратегію, у той час як кластерні ролі (РОЗПОРЯДНИК, КОНТРОЛЕР, ПРАВНИК, ПОСЕРЕДНИК)



обумовлюють набір локальних стратегій: *РОЗПОРЯДЖЕННЯ, КОНТРОЛЮ, АПЕЛЯЦІЇ ДО НОРМ І ПРОЦЕДУР, УЗГОДЖЕННЯ ПОЗИЦІЙ*. Окрім цих, інституційно визначених ролей і стратегій, суддя також може діяти як *ПРИЯЗНА* людина та реалізовувати локальну стратегію *МІЖСОБИСТІСНОЇ КООПЕРАЦІЇ*.

Мовленнєві стратегії судді в американському судовому засіданні – *спонукання, дозвіл/заборона, інформування та метакомунікативна* стратегія – визначені переважно мовленнєвоактовими характеристиками висловлень. Проте, між мовленнєвими стратегіями та МА немає однозначних кореляцій: мовленнєві стратегії *спонукання* та *дозволу/заборони* обидві кореспондують з МА-директивом; мовленнєва стратегія *інформування* співвіднесена з МА-репрезентативом і МА-директивом; *метакомунікативна* стратегія – з МА-фатичним метакомунікативом. З іншого боку, мовленнєві стратегії також лінійно/нелінійно пов'язані з локальними стратегіями судді.

Кожна мовленнєва стратегія імплементується за посередництвом тактик, прийомів та/або вербальних засобів. Набір засобів, значущих для реалізації тактичних/стратегічних завдань є специфічними для кожної тактики. У тактичних/стратегічних цілях суддя використовує засоби, які нетипові для англомовної комунікації і вживаються під впливом контексту американського судового засідання; засоби, типові для англомовної комунікації, набір/позиція яких обумовлені контекстом американського судового засідання, та засоби, специфічні для англомовної судової комунікації.

Реалізації мовленнєвих стратегій, за даними кількісного аналізу, піддані впливу ситуаційних чинників, оскільки суддя, відповідно до мети конкретної комунікативної ситуації американського судового засідання, реалізує кожну мовленнєву стратегію повністю або частково, із більшою або меншою інтенсивністю.

Реалізації мовленнєвих стратегій, за результатами статистичних обчислень, також піддані впливу індивідуального чинника. Залежно від дискурсивної особистості судді, показники реалізацій мовленнєвих стратегій різними суддями демонструють відхилення від середньої зваженої частки. Через жорстку інституційність американського судового засідання вплив дискурсивної особистості судді є помірним, але, тим не менш, помітним.

Результати дослідження дозволили верифікувати його гіпотезу, засвідчивши, що знання американського судді про його права та обов'язки в судовому засіданні обумовлюють стратегічні характеристики продукованих ним висловлень, причому ці характеристики зазнають впливу колективного та індивідуального чинників.

Перспективою роботи є використання розроблених теоретичних положень для аналізу стратегій та тактик інших учасників судового

засідання, а також різних суб'єктів інших інституційних дискурсів, поглиблений розгляд властивостей судового дискурсу, що мають відношення до мовленнєвої діяльності судді, зокрема, виявлення варіювання не лише мовленнєвих стратегій, але й тактик, прийомів і вербальних засобів їхньої реалізації, та порівняльні дослідження стратегій та тактик судді в різних національно-мовних судових дискурсах.

**Основні положення роботи відображено у таких публікаціях:**

**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Кобзева О. О. Структурні та функціональні особливості організації американського судового дискурсу / О. О. Кобзева // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Сер. : Филология. Социальные коммуникации. – 2012. – Т. 25(64), №1. – С. 19–22.
2. Кобзева О. О. Типологія стратегій суддів в американському судовому дискурсі / О. О. Кобзева // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2012. – № 1022. – С. 64–68.
3. Кобзева О. О. Засоби реалізації мовленнєвого впливу в американському судовому дискурсі / О. О. Кобзева // Психолінгвістика. Збірник наукових праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – 2013. – Вип. 14. – С. 23–35.
4. Кобзева О. О. Процедури та методики формування корпусу вибірки для аналізу стратегій та тактик американського судового дискурсу / О. О. Кобзева // Наукові записки. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Вип. 130. – С. 271–275.
5. Кобзева О. О. Метакомунікативна стратегія у мовленні судді в американському судовому дискурсі / О. О. Кобзева // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – № 75. – С. 161–165.
6. Кобзева О. О. Прийоми та засоби реалізації директивної мовленнєвої стратегії судді в американському судовому дискурсі / О. О. Кобзева // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2015. – № 1155. – С. 97–102.
7. Kobzieva O. O. Correlations of judge's local strategies in communicative situation «Organizing aspects» in the American court discourse / O. O. Kobzieva // Massachusetts Review of Science and Technologies. – 2016. – № 1(13). – Vol. VII. – P. 426–431.

**Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:**

8. Кобзева О. О. Принцип розробки типології стратегій американського судового дискурсу / О. О. Кобзева // Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу : всеукр. наук. конф. пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича, 17 травня 2013 р. : тези доп. – Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2013. – С. 26–27.
9. Кобзева О. О. Реалізація мовленнєвого впливу в судовому дискурсі / О. О. Кобзева // Психолінгвістика в сучасному світі – 2013 : VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 жовтня 2013 р. : тези доп. – Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. – С. 85–86.
10. Кобзева О. О. Комунікативні ситуації американського судового дискурсу / О. О. Кобзева // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : XIV наук. конф. з міжнар. участю, 27 березня 2015 р. : тези доп. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 86–88.
11. Кобзева О. О. Дискурсивне варіювання стратегій та тактик судді в американському судовому засіданні / О. О. Кобзева // Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу : всеукр. наук. конф. пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), 15 травня 2015 р. : тези доп. – Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – С. 108–110.
12. Кобзева О. О. Стратегії та тактики судді як чинник формування соціокультурного середовища / О. О. Кобзева // Сучасна англїстика: до 85-річчя кафедри англійської філології : VI Міжнародний науковий форум, 23 вересня 2015 р. : тези доп. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 39–41.
13. Кобзева О. О. Варіювання дискурсивних стратегій судді в американському судовому засіданні / О.О. Кобзева // Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення : міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 квітня 2016 р. : тези доп. – Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2016. – С. 62–64.

**АНОТАЦІЯ**

**Кобзева О.О. Стратегії та тактики судді в американському судовому дискурсі.** – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України. – Харків, 2017.

Дисертацію присвячено виявленню стратегічних характеристик висловлень, продукованих суддею в судовому засіданні – провідному жанрі американського судового дискурсу. Дискурсивна стратегія судді визначена його інституційною роллю та структурована глобальною стратегією *УПРАВЛІННЯ*, локальними стратегіями *РОЗПОРЯДЖЕННЯ, КОНТРОЛЮ, АПЕЛЯЦІЇ ДО НОРМ І ПРОЦЕДУР, УЗГОДЖЕННЯ ПОЗИЦІЙ*, мовленнєвими стратегіями *спонукання, дозволу/заборони, інформування, метакомунікативною* стратегією та тактиками цих стратегій. Кожній тактиці властивий певний набір прийомів та/або вербальних засобів реалізації. Мовленнєві стратегії демонструють якісно-кількісне варіювання під впливом ситуаційних чинників та кількісне варіювання під впливом дискурсивної особистості судді.

**Ключові слова:** американський судовий дискурс, дискурсивна особистість, мовні засоби реалізації, роль, ситуаційні чинники, стратегії та тактики, суддя, судове засідання.

## АННОТАЦІЯ

**Кобзева Е.А. Стратегии и тактики судьи в американском судебном дискурсе.** – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина Министерства образования и науки Украины. – Харьков, 2017.

Диссертация посвящена выявлению стратегических характеристик высказываний, продуцируемых судьей в судебном заседании – ведущем жанре американского судебного дискурса. Дискурсивная стратегия судьи определена его институциональной ролью и структурирована глобальной стратегией *УПРАВЛЕНИЯ*, локальными стратегиями *РАСПОРЯЖЕНИЯ, КОНТРОЛЯ, АПЕЛЛЯЦИИ К НОРМАМ И ПРОЦЕДУРАМ, СОГЛАСОВАНИЯ ПОЗИЦИЙ*, речевыми стратегиями *побуждения, разрешения/запрета, информирования* и *метакоммуникативной* стратегией, а также тактиками этих стратегий. Каждой тактике присущ определенный набор приемов и/или вербальных средств реализации. Речевые стратегии демонстрируют качественно-количественное варьирование под влиянием ситуативных факторов и количественное варьирование под влиянием дискурсивной личности судьи.

**Ключевые слова:** американский судебный дискурс, дискурсивная личность, роль, ситуационные факторы, стратегии и тактики, судебное заседание, судья, языковые средства реализации.

**ABSTRACT**

**Kobzieva O.O. Judge's Strategies and Tactics in American Courtroom Discourse.** – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – V. N. Karazin Kharkiv National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2017.

This dissertation presents a study of the discourse strategy of the judge in American court proceedings. This strategy comprises the judge's global and local strategies, his/her speech strategies and tactics which are subject to variation.

The institute of court in the USA is a nationally specific one because of the federal state system and law tradition of the country. The cognitive-communicative activity within this institute – American courtroom discourse – comprises a number of genres among which the genre of court proceedings is the basic one since it possesses all the discourse-forming features. A discourse strategy does not belong among the latter since in American courtroom discourse different discourse participants implement different strategies.

A strategy implemented by a discourse participant is based on his/her declarative and procedural knowledge about the rights and duties stereotypically associated with the participant's role.

Underpinned by the principles of communicative-discursive analysis, the research is a sequence of five stages which in their entirety have made it possible for the researcher to achieve the aim of the dissertation.

The data subject to analysis includes transcripts of authentic American court proceedings over the past 30 years compiled by native speakers of English. These proceedings took place in courts of different types which considered a variety of cases.

The judge's main role in American court proceedings is **KEY FIGURE OF ADMINISTERING JUSTICE**, and this conditions his/her global strategy – **RUNNING THE PROCEDURE**; the cluster roles of **MANAGER, CONTROLLER, MEDIATOR, LAWYER** correspond to the local strategies *MANAGING, CONTROL, COORDINATION OF POSITIONS, APPEALING TO NORMS AND PROCEDURES*. Since these local strategies are institutionally determined, their realization is mandatory. When the judge chooses to behave not as a discourse agent but as a personality, he/she may adopt the role of **PLEASANT PERSON** and realize the corresponding strategy – *INTERPERSONAL COOPERATION*; this role and the respective strategy are optional.

Local strategies are realized with the help of speech strategies, connections between them being linear/non-linear. Speech strategies of the judge include the following ones: *urging* (tactics of harsh/mild urging), *permitting/prohibiting* (tactics of harsh/mild permitting / prohibiting), *informing* (tactics of announcing, asserting, reminding, asking for information), and *metacommunicative* strategy (tactics of contact regulation and employing (an element of phatic talk). Each

of the tactics comprises a specific set of devices and/or verbal means which are used to achieve tactical/strategic aims.

Variation in the judge's speech strategy instantiations are caused by situational factors. The impact of these factors is evident in qualitative and quantitative differences of speech strategy instantiations in communicative situations «organizing part», «clarifying the acknowledgement of claim requirements», «going over the circumstances», «going over the evidence». Qualitative differences concern the completeness of a speech strategy realization, which can be full or partial: if in a situation of a certain type all tactics are used, the strategy realization is taken to be full, if only part of them are employed, its realization is considered partial. Quantitative differences manifest themselves in a different weight that speech strategy instantiations may have in a communicative situation.

Variation in the way the judge implements his/her speech strategies are also conditioned by the personal factor. The judge's discourse identity suggests itself in deviations from the average rate of a certain speech strategy realizations. These deviations are largely insignificant due to the highly institutional nature of American court proceedings, and yet they do take place.

**Key words:** American courtroom discourse, court proceedings, discourse identity, judge, role, situational factors, strategies and tactics, verbal means.

Підписано до друку 23.08.2017.  
Формат 60x90/16. Друк ризографічний.  
Гарнітура Times New Roman.  
Зам. 1508/2017. Ум. вид. арк. 0,9.  
Тираж 100 прим. Ціна договірна.

Надруковано ФОП Сверделов М.О.  
м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 24, корп. А, к. 33.  
Свідоцтво про державну реєстрацію ВОО № 971661 від 13.12.2005.